

Умеће прилагођавања

Мала смо земља, али треба да водимо рачуна о томе шта се догађа у свету, како не бисмо трпели зато што нисмо имали добре процене или зато што не пратимо светска збивања. Ми то и чинимо

Владан Марјановић

Од свих кадровских решења у влади премијера Ивице Дачића, за ширу јавност вероватно најнеочекиваније било је оно којим је на место министра спољних послова постављен један професионални дипломата, притом још и ванстраначка личност. Именовање Ивана Мркића, који је у министарство спољних послова први пут стигао још у последњим данима Титове Југославије и који за собом, поред других послова, има и амбасадорско искуство са Кипра и из Јапана, као и службовања у мисијама при УН у Њујорку и при тадашњој Европској заједници у Бриселу, тако је, парадоксално, деловало више као ексцес него као оно што јесте - добродошла промена после 12 година током којих су ту дужност, с променљивим успехом, обављале политичке фигуре.

Та новина, подразумева се, не значи никакве промене у спољнополитичкој оријентацији земље, али свакако наговештава другачији стил њеног вођења, барем у оној мери у којој то зависи од шефа дипломатије. Показао је то и интервју за НИН - први опширнији који даје за домаће медије након једног иступа непосредно по именовању - вођен у министровом кабинету у згради Министарства спољних послова, у предвидивој временској стисци: кад се разговор приводио крају, на сусрет с Мркићем чекали су представници амбасаде САД у Београду, предвођени новоименованим амбасадором Мајклом Кирбијем.

Ваши претходници на овој функцији од 2000. наовамо имали су релативно јасно ситуацију кад је реч о проевропској оријентацији како влада чији чланови су били, тако и убедљиве већине грађана. Сада, у ситуацији кад је евроентузијазам и међу политичарима и у јавности драстично опао, шта ви и министарство које предводите може да учини да се то стање поправи?

Спољнополитички приоритети једне државе су нешто што се не одређује од владе до владе, од мандата до мандата; спољнополитички приоритети су константе које произилазе из географије, геостратешког положаја земље, историје и много других фактора. На те приоритете утиче и непосредна историја, то је сасвим сигурно - процена тога шта мислимо да ће се догађати у нашем окружењу или на континенту на коме смо. То су начела призашла из дубоког промишљања и она не подлежу анкетном мерењу расположења јавности или намерама политичара. Наши спољнополитички приоритети су познати: то је учлањење у Европску унију, јер ми по свему припадамо тој породици и делимо исте вредности. И други наши приоритети су у истој равни и произилазе из наших интереса и међународног права.

Бављење поменутиим приоритетима није нешто што је ствар произвољног избора неке групе људи, већ трајна оријентација која се не напушта - осим у неким мени тешко замисливим околностима.

Концепт фамозна четири стуба српске спољне политике онако како их је дефинисао бивши председник Борис Тадић отпочетка је наилазио на критике као с једне стране претенциозан, с друге контрапродуктиван. Да ли мала земља попут Србије уопште може да има тако широко постављен спољнополитички концепт?

Не мислим да се ради о претенциозности. Мислим да је такво базично разумевање тог концепта пре последица избора термина. Ради се о једној врло једноставној ствари: о реализму. То је заправо врло реалистична политика, која није ни претенциозна ни непримерена нашој величини и потенцијалима. Иако смо мала земља, треба да водимо рачуна о томе шта се догађа у свету и да се прилагођавамо како најбоље умемо, како не бисмо трпели зато што нисмо имали добре процене или зато што не пратимо светска збивања. Ми то и чинимо.

Често се критикује то што, како кажу, Србија води „несврстану политику“ и покушава да реанимира нешто што је одавно умрло. Али, знате о чему се ради? Један од наших приоритета је економска дипломатија, и ово министарство као једну од дужности има да помогне да оно што имамо пласирамо тамо где се то прихвата. Зато морамо, осим политичких, да развијамо економске односе и са државама Блиског истока, као и државама Африке, Азије и Латинске Америке; тамо имамо добре корене и не треба да од њих одустајемо. То нико нормалан не би ни радио. Ако нешто не могу да пласирам у Европи, можда ће ми успети у Африци или Блиском истоку. Али то не значи да ћемо сада окренути леђа Бриселу ако то радимо, или да ћемо да окренемо леђа Вашингтону ако сарађујемо са Москвом. То су бесмислице.

Кад смо већ код Русије: неки од највиших српских званичника отворено показују наклоност ка тој земљи, што наилази на одобравање многих у Србији који у Москви виде некаквог заштитника. То, међутим, истовремено изазива згражавање оног другог, прозападно оријентисаног дела јавности...

Код нас се те ствари увек заоштрено постављају. Тако је било од Светог Саве, преко Карађорђа, до данас. Мислим да не постоје у Србији тако раздвојене групације проруски или антируски оријентисаних, прозападних, антизападних, про-оваквих, анти-онаквих... Убеђен сам да у Србији има далеко највише оних који су просрпски оријентисани - и то неизлечиво. Није то тако црно-бело; у стварности би то могло да се ослика више пастелним бојама. Ми треба да радимо оно што је у нашем интересу. Руска Федерација нам је битна као спољнотрговински партнер и то један од најексклузивнијих, то не треба да објашњавам. Спољнополитички, Русија нам је кардинално битна због Косова. То разумеју и наши партнери на Западу; нема ту никаквих недоумица, нити ми сад играмо неку подземну игру. Нама је веома битно што Русија својим ставом штити и наш територијални интегритет, и то је природно: нормално је да ћете уважавати таквог пријатеља и да ћете бити срећни што такав постоји. Осим тога, друге, па и многе врло моћне западне земље с Руском Федерацијом имају разгранатије и снажније, могу да кажем чак и много динамичније политичке и економске односе него ми.

Са Кином такође имамо добре односе, и кад Кинези покажу жељу да овде инвестирају, морамо да водимо о томе рачуна и треба да учинимо све - и дипломатија и влада у целини - да се то остварује, јер овде треба запошљавати људе... А кад је Косово у питању, Кина нам је, као и Русија, посебно важна, јер је стална чланица Савета безбедности УН која се

противи независности наше јужне покрајине. Срећа је што они показују интерес за нас. С таквим земљама морамо да развијамо најблискије могуће везе.

Али би, негујући те добре односе, требало да избегнемо ситуације у којима нарушавамо неке темељне принципе, попут залагања за поштовање људских права. Ваш претходник, Вук Јеремић, повремено је повлачио потезе који су веома лоше примљени у јавности, а који су очито били руковођени жељом да се не замеримо земљама које не признају независност Косова. Најдрастичнији, мада не и једини пример био је бојкот доделе Нобелове награде кинеском дисиденту 2010...

У политици одувек постоје и постојаће само интереси, то смо научили од Британаца који су владали скоро целим светом. Принципе би требало стриктно поштовати, али да се међународно право стриктно поштује, ми данас не бисмо имали проблем Косова. У случају о коме говорите - када смо изашли изван неког оквира који би евентуално за Србију био повољнији - таквом поступку се не треба чудити, јер таквих примера имате колико хоћете и у поступцима највећих сила, а о малим земљама да се не говори. Може се наћи једно објашњење за тај наш гест, јер нас Кина подржава у Савету безбедности у ономе што је нама приоритет, а то је Косово. Није наш приоритет да се равномо према Нобеловом комитету, него да сачувамо своју територију. А њеном очувању Кина помаже.

Добро, а како унапредити односе са Америком?

Генерално, ми бисмо да побољшамо односе са Вашингтоном. Ти односи су увек двосмерна улица и нормално је очекивати да и Вашингтон промишља Србију можда мало другачије него до сада. Јер Србија је, бар по својој историји, то заслужила: увек смо били на истој страни, делили смо заједничке вредности најискреније и тако се понашали по цену највећих жртава. Пропорционално, и врло трагично, вероватно са највећим. Надамо се да ће полако у Вашингтону сазрети свест о томе. Ми бисмо хтели да са САД имамо боље, поуздане везе, ту нема спора.

Како гледате на тренутно стање односа са суседним земљама? Све три чланице ЕУ с којима се граничимо - Мађарска, Румунија и Бугарска - демонстрирале су или се спремају да демонстрирају спремност да напредак Србије у процесу евроинтеграција условљавају захтевима које се тичу статуса њихових мањина у нашој земљи, због стварних или наводних проблема које оне овде имају.

Односе у региону посматрамо са свешћу да су сукоби окончани пре скоро 20 година и да морамо да се окренемо ономе што нас повезује, где је сарадња и могућа и пожељна. Ми ћемо као влада то и чинити. Гледаћемо да ширимо простор те сарадње како бисмо смањивали простор за неспоразуме и неслагања. Бесмислено је да чекамо да прво сви уђемо у ЕУ како бисмо онда почели да се добро понашамо једни према другима. Србија је по квалитету законодавства којим се регулише статус мањина у самом врху. Не знам да ли ико више толико обраћа пажњу на своје мањине од Србије. То смо радили искрено: драго нам је што имамо мањине, и с њима немамо никакав проблем. Мислим да га многи други имају. Сигуран сам да Србија не може бити уцењивана по том основу. Проблеме је могуће креирати, али то ће више говорити о ономе ко их иницира него о нама

ка којима је то усмерено. Ми смо доказали да бринемо о својим мањинама, у сваком погледу. И волео бих када би се тако и у суседним земљама бринули о Србима.

Канада и Британија због штедње најављују заједничке амбасаде у неким деловима света. Можете ли да замислите да и неке бивше југословенске републике, неупоредиво сиромашније али и неупоредиво оптерећеније међусобним односима, у догледно време буду натеране на тако нешто?

Ја сам прилично сигуран да смо ми то већ предлагали на неким скуповима, јер смо сматрали да је то рационално. Међутим, изгледа да још нису сазрели услови за то. Е сад, наш случај је специфичан, били смо у једној држави, па смо је разбили... Иначе, такво решење је рационално, зашто да не. Ми не бисмо имали никакав проблем по том питању. Финансијска ограничења су велики проблем наше куће. Захтеви спољне политике су такви да би нам требало још дипломатско-конзуларних представништава, али немамо одакле да то финансирамо. Ту смо стално располућени: потребе су једно, а могућности друго.

Надамо се да ће министарство чвршће стати на ноге када буде усвојен нов закон о спољним пословима. Дипломатија је последњих година била незаслужено скрајнута. Не можете да дипломатију третирате као сваки други ресор у влади; из многих разлога, дипломатију морате мало другачије да посматрате.

Као први професионални дипломата на челу министарства после 2000. године, како мислите да се одбраните од страначког уплива на кадровску политику, пре свега избор амбасадора?

Одбранићемо се опет законом. Дипломатија је професија која тражи врхунско познавање заната: не можете да решавате питање попуне дипломатских функција постављањем људи само на основу тога што припадају неким странкама. И тога су срећом сви све свеснији а ова садашња влада и председник Републике су у том смислу чак узорни, јер подржавају професионализам. И ја сам вам пример: нисам члан ни једне странке, професионалац сам од почетка и нисам припадао ни једној странци откад је уведен вишепартијски систем.

Постављање амбасадора на основу предлога странака, као што се догађало, било је врло штетно, нарочито у неким случајевима. У једном тренутку смо имали шездесетак посто амбасадора који нису потицали из ове куће. Слушао сам притом разне аргументе: наводили су ми, рецимо, примере Андрића, Дучића, Ракића, Нушића, Растка Петровића и других, тако само показујући недостатак знања: јер, сви ти људи су прво били добре дипломате, па тек онда постали књижевници. То су сви заборавили. Није да се не дешава да се појави појединац и из таквих кругова који се покаже одличним. Али то није чест случај.

Ми нисмо у позицији да постављамо такве људе зато што иза њих не стоји апарат од сто дипломата који, ако амбасадор нешто забрља, то исправи. Нама се често догађа да амбасадор може да рачуна са још само једним или двоје дипломата, а дешавало се да буде и сам. Ми немамо потенцијал за такав одабир амбасадора. Зато ћемо новим законом смањити број некаријерних дипломата, с тим што нисмо у могућности да то одједном обавимо.

Почетком године један синдикат у МСП огласио се другим списком приговора на функционисање ДКП, укључујући именовања особа са двоструким држављанством, неуобичајено дуг континуирани боравак појединих лица на служби у неким државама, и друга кршења добре дипломатске праксе. Како планирате да заведете ред на том плану?

То ћемо дефинитивно променити, ту дилеме нема. То нећемо више дозвољавати. Добро је да у МСП има синдиката, а штета је да не обухвата све запослене. А што се тиче двоструких држављанстава, колико год смо се трудили изгледа да смо нашли само једног таквог, а и тај није на дужности у земљи свог другог држављанства, него у трећој земљи. По нашим законима то је дозвољено. Значи да пропис није прекршен. Е сад, што се тиче других аспеката, укључујући безбедносни, вероватно убудуће нећемо бити подстицани на таква решења, мада не могу да тврдим да се неће можда догодити у неком ванредном случају, ако се процени да је то интерес државе.

Упадљива је промена у начину обављања посла између вас и Јеремића. Док је он био свеприсутан и остављао утисак хиперактивности, ви делујете много дискретније. Да ли је реч само о другачијем стилу, или иза тога стоји чвршће везивање деловања министарства за рад владе?

Нисам политичар. Овде сам на услузи држави и овој кући и током читаве каријере сам се трудио да се преко мене у иностранству чује глас Србије. Мислим да у влади има сасвим довољно људи компетентних да расправљају о унутрашњим приликама. Спољна политика треба да оставља неки утисак на стране партнере: како ја могу домаћу јавност да импресионирам причом о спољној политици? Могу, ако то од мене траже, да говорим о томе, али мислим да спољна политика уопште није у центру интересовања нашег обичног човека. Што бих га још и ја оптерећивао... Дипломата треба да буде окренут представљању своје земље у иностранству.

Ако је Јеремићева дипломатија, како је то оквалификовао британски Економист, била „на стероидима“, „на чему“ је ваша?

Да кажемо... На потпуно природним састојцима.

АНТРФИЛЕ

Црној Гори желимо све најбоље

Из Црне Горе стижу похвале српском председнику и премијеру, али су напади тамошњих власти на опозицију (па тако и ону просрпску) пред изборе можда и грубљи него икад. Може ли и треба ли Београд да утиче на политичке лидере Срба у Црној Гори да према црногорској државности заузму однос који очито имају нове власти у Србији?

Нормално је што нас занима шта се догађа у суседној земљи која је до јуче била део исте државе. Међутим, не желимо да се мешамо у њихове унутрашње ствари. Наравно да водимо рачуна о томе да се уважава то што се део становништва у Црној Гори

идентификују као Срби и да очекујемо да имају третман какав мањине имају у Србији. Ми Црној Гори желимо све најбоље, а желимо и најбоље могуће односе са Црном Гором.

АНТРФИЛЕ

Нема оправдања за нова признања Косова

Да ли је могуће понављање ситуација у којима Србија налаже повлачење свог или прогласи непожељним амбасадора неке друге земље ако она призна независност Косова?

Свакако ћемо преиспитати односе са датом земљом и уследиће одговарајуће мере. Поготову сада, када предстоје озбиљни преговори са Приштином, нема оправдања да се земље изјашњавају у прилог једностраног проглашења „независности“ Косова, односно сецесије. Никако не ваља прејудуцирати решење, које може бити солидно и трајно само ако га прихватају обе стране.

АНТРФИЛЕ

Нећемо преко колена мењати амбасадоре

Министарство није реаговало на недавне ружне нападе на амбасадорку Србије у Москви...

Једина тема у вези амбасадорке Јелице Курјак која је била предмет интересовања министарства је дужина њеног боравка у Москви. И то и она добро зна; ту нема никаквог спора и она то разуме. Нема разлога за нервозу и нећемо ништа радити преко колена. Ако је неко осам година у једној мисији, вратићемо га за два-три месеца, нећемо људе враћати по кратком поступку. Нису то баш типични примери, њих има неколико и то ћемо брзо решити. Желимо да успоставимо редовни ритам и да нико не буде на дужности дуже од четири године.